

Nicolae Coman la ceas aniversar

Andra Frățilă: *Stimate Maestre, ați început cariera la Institutul de Folclor din București și abia mai apoi v-ați îndreptat către catedră. Între timp ați publicat studii și articole, ați scris versuri și ați compus multe lucrări, îndeosebi în zona miniaturii vocal-instrumentale. Care dintre aceste ipostaze vă este mai aproape de suflet?*

Nicolae Coman: În acea perioadă de început, în afară de preocupările pe care le-ați menționat, am continuat colaborarea la Radiodifuziune, scriind un număr important de emisiuni, în special montaje muzical-literare. Poezie am scris fără întrerupere, între 15 și 80 de ani. Este domeniul de care mă preocup aproape zilnic. După terminarea studiilor la Conservator, am continuat să compun, în special muzică de cameră, lieduri și muzică pentru pian. Folclorul a constituit pentru mine o școală importantă, o șansă oferită de destin. Am lucrat mai ales capitolul amplu privind jocurile și obiceiurile, din marea monografie folclorică, nici până azi publicată, a ținutului Pădureni-Hunedoara, culegerile fiind începute de Bela Bartok în anul 1914, urmate de un șir de folcloriști și încheiate de mine în 1959, în colaborare cu Emilia Comișel și Ovidiu Bârlea, care s-au ocupat de cântecul propriu zis, respectiv de partea literară. Concomitent, am efectuat peste 30 de culegeri în majoritatea zonelor țării. Din anul 1963 am intrat în conservatorul bucureștean, ca asistent la clasa de armonie a profesorului și compozitorului Ion Dumitrescu, predând totodată și contrapunctul. Toate aceste activități au ocupat în viața mea, în perioada începuturilor, locul întâi *ex equo*.

A.F.: *Dragostea pentru miniatură a pornit de la profesorul Dumneavoastră, Mihail Jora?*

N.C.: Această dragoste se datorează maestrului Mihail Jora, care mi-a fost mentor începând de la vârsta de 12 ani. Am avut în Conservator, ca profesor de compoziție, și pe Leon Klepper, un excelent pedagog. De la maestrul Jora am moștenit în special pasiunea pentru lied și totodată respectul pentru cele **trei trăsături importante ale creației unui compozitor**, trăsături la care ținea în mod deosebit: **originalitate, monumentalitate și prolificitate**. Poate că ultima a lăsat întrucâtva de dorit la mine, în acea perioadă extrem de grea a vieții din țara noastră. Am continuat până în prezent să îndrăgesc în special domeniul ciclurilor de lieduri.

A.F.: *La frumoasa Dumneavoastră aniversare, ne puteți împărtăși ce a însemnat pentru Dumneavoastră muzica?*

N.C.: Muzica, împreună cu poezia și cu pedagogia, au însemnat pentru mine sensul vieții.

A.F.: *Vă considerați poet sau muzician? Pot încăpea aceste două entități într-un singur om?*

N.C.: Am început să scriu poezie la 15 ani și, datorită faptului că această activitate a fost ritmică, am scris mult mai multă poezie decât muzică. Este adevărat că pe cele două arte, încă din anii 60 le-am conceput și separate și împreună, creând chiar un gen, pe care l-am denumit **poemuzica**. Fără a cultiva în continuare, decât sporadic, posibilitățile oferite de aceasta, (prezente în creația mea, dar și a altor compozitori, cum s-a întâmplat cu Cantata *Inscripție* de Nicolae Brânduş, a cărui parte mediană e o poemuzică semnată de mine), am căutat să mă preocup de numeroase aspecte ale eufoniei în limba română, care mi-au însoțit permanent versurile și totodată de o poetică muzicală mereu prezentă în compozițiile pe care le-am realizat. Chiar preocuparea pentru lied s-a legat, pe de o parte, de poezii din topul literaturii universale, pe care le-am purtat în suflet toată viața și pe care încă din anii 60 le-am preluat pentru lieduri, în limbile originale (vreo șapte la număr), căutând permanent noi corespondențe muzicale. Menționez că am efectuat totodată traduceri în limba română, adaptate liniilor muzicale, ale acestor poeme.

Aș vrea să evoc, în acest context, două colaborări notabile care nu s-au finalizat, dar care sunt foarte bune exemple pentru confluența artelor, în care mă simt implicat dintotdeauna. Prin anii 80, colega și prietena mea Carmen Petra Basacopol mi-a cerut să-i scriu libretul pentru un balet pe care dorea să-l compună. Am creat astfel povestea lucrării coregrafice *Fata și masca*, primită cu bucurie de comanditară. Cu toate acestea, baletul care a fost compus și prezentat la comisia simfonică și de cameră a U.C.M.R., nu a cunoscut nici o variantă scenică, poate și din cauza relei primiri a unei asemenea teme de către oficialitățile culturale din acea vreme, care erau opace la orice temă străină realismului socialist. O altă întâmplare se leagă de amintirea lui Aurel Stroe. La un moment dat m-a solicitat să-i fac un libret pentru un balet cu subiect grecesc. Am făcut libretul baletului pe care l-am numit *Comos*, cu gândul la trupa de tineri din antichitatea greacă, din a cărei legendă pare să se fi născut comedia. Lui Aurel i-a plăcut. N-a compus, totuși, baletul pe care și-l dorise. Însă această întâmplare i-a declanșat ideea proiectului pentru ceea ce avea să devină opera vieții lui. A început să se focalizeze asupra destinului unui erou

Foto: Dan Burcea

elin, Oreste. E bine să observăm că numele Stroe conține anagrama lui Oreste. Să fie asta semnificativ pentru soarta *Orestiei*?!
 A.F.: Aveți un poet preferat? Cum alegeți versurile pe care scrieți muzica, pe ce criterii?

N.C.: Cum cred că ați intuit din cele spuse de mine anterior, poeziile au fost cele care m-au ales, mai mult decât să fie dependente de alegerea mea, pe unele dintre acestea purtându-le cu mine în memoria afectivă un număr foarte mare de ani până la momentul realizării muzicale. Și în prezent sunt asemenea poeme, de care încerc să fiu demn, după mai bine de 60 de ani. De

Lavinia și Nicolae Coman, Alina Bottez

asemenea, am avut șansa să pot realiza lucrări pe versuri proprii, ca o sinteză a celor două domenii care mă definesc. Dintre poemele care au deja o perioadă foarte lungă de incubație, aș cita ciclurile pe texte de Walt Whitman, Shakespeare și Ion Barbu. Pe versurile mele am realizat încă din anul 1958 cvintetul *Vârsta de bronz, șapte cântece pentru bariton și cvartet de coarde*. Ciclul de nouă lieduri *Oglindiri* pe versuri de Mariana Dumitrescu a fost început în anul 1954, cam în perioada primelor lieduri ale maestrului Mihail Jora pe versurile aceleiași poete, și s-a încheiat în 1967, la moartea acesteia. Ciclul pe versuri de Mihai Eminescu a fost început în anii 50 și continuă și acum. Mai sunt, de asemenea, o serie de cicluri care nu s-au încheiat, atât pe versuri de Robert Desnos, din literatura universală, cât și pe versuri de Nichita Stănescu, din patrimoniul poetic național. Totodată, cântecele pe poezii proprii reprezintă o temă deschisă continuu.

A.F.: Unde se situează muzica Dumneavoastră în peisajul cultural actual?

N.C.: Nu m-au preocupat în mod deosebit orientările stilistice de grup sau poziția mea în muzică, ori succesul, atenția fiindu-mi absorbită de muzica din mine! Principala problemă în ce privește liedurile mele, care se apropie de un număr foarte rotund, 100, constă în interpretarea lor adevărată, editarea și lansarea lor în recitaluri și prin înregistrări. Procentajul lucrărilor care s-au bucurat de această împlinire este deocamdată mic. N-am solicitat, în acest

sens, niciodată, nimănui dintre cei capabili s-o facă, niciun ajutor. Toate "ieșirile la lumină" ale compozițiilor mele au fost rodul inițiativei unor interpreți precum Aloys Kontarsky, Vladimir Cosma, Martha Kessler, Nicolae Rădulescu, Marieta Leonte, Ecaterina Szekely, Virginia Manu, Aurelian Octav Popa, Florian Popa, Ogneanca și Petre Lefterescu, Lavinia Coman, Georgeta Stoleriu, Verona Maier, Irinel Papadopol, Steliana Calos, Silvia Vasilescu Topală, Sanda Șandru, George Crăsnaru, Ion Baci, Ovidiu Bălan, Miron Rațiu, Nicolae Boboc, Bianca și Remus Manoleanu, Pompei Hărășteanu, Ilinca Dumitrescu, Nicolas Simion, Claudia Codreanu, Diana Vodă Nuțeanu, Inna Oncescu, Dolores Chelariu, Alina Bottez, Emanuela Profirescu Geamănu, Ana Maria Ioan. Fiecăruia dintre acești artiști le datorez un gând de caldă recunoștință pentru interpretările lor autentice, creatoare.

A.F.: Care este raportul dintre muzică și text? Există un tip de subordonare (pe plan armonic, ritmic etc.)? Dar raportul dintre voce și pian? Sunt parteneri de dialog?

N.C.: Muzica și textul se contopesc, conlucrează, când în dialog, când concurându-se, fiecare cântec prezentând un caz aparte, cu proporția diferită între componente privind proeminența. Relația melodiei vocale cu pianul este una complexă, care se cere înțeleasă în profunzime de către interpreți, într-o ordine ierarhică, pe primul loc fiind spiritul poeziei de dincolo de cuvinte și al muzicii de dincolo de sunete, pe locurile următoare aflându-se, pe rând, melodia, precum și armonia care se naște din conotațiile poetice și care o reliefează permanent. În afară de pian, care este în sine o orchestră, am folosit în anumite lucrări și alte instrumente - cvartetul de coarde, flautul, clarinetul.

Bianca și Remus Manoleanu

A.F.: Propuneți elemente deosebite de tehnică vocală (vocalize, mordente, triluri, staccato-uri și fraze dificil de condus). Nu vă e teamă că interpreții se pot speria de aceste lucruri?

N.C.: Interpreții se pot speria de multe lucruri, ba chiar și de un singur sunet neadecvat contextului artistic, care poate da peste cap o piesă întreagă. Vorba lui

Goethe: "poezia trebuie să fie perfectă sau să nu existe!" O compoziție adevărată solicită o interpretare adevărată. Din punct de vedere tehnic, liedurile mele au solicitat în permanență o clasă superioară de interpreți, cu o tehnică desăvârșită. Cei foarte performanți s-au apropiat singuri de muzica mea, în care au cunoscut împliniri muzicale călduros apreciate de public. Menționez faptul că, într-o carieră lungă, am căutat să nu-mi fie nimic străin din izvoarele muzicii vocale, din ceea ce este cântare și din

A.F.: Ați fost profesorul multor generații de compozitori. Ne puteți da câteva nume care promet să ducă mai departe școala românească de compoziție?

N.C.: Au trecut pe la clasa mea un număr considerabil de compozitori talentați și n-aș dori să-i citez pe unii în dauna altora. În ultima vreme, unul dintre ei, Matei Gheorghiu, a realizat în Finlanda o cantată, *Zamolxe*, pe un poem comandat mie anume, pe cuvinte dădace! A ieșit un lucru reamarcabil iar interpretarea formațiilor finlandeze a fost foarte convingătoare. Am certitudinea că școala românească de compoziție are deja conturat un viitor care anunță realizări importante.

A.F.: Câteva gânduri, concluzii...?

N.C.: Cred că sfârșitul răspunsului anterior poate servi drept cea mai importantă dintre concluzii. Ceea ce contează sunt perspectivele, care necesită, totodată, un grad din ce în ce mai ridicat al învățământului muzical, apt să confere înțelegerea și tehnica pretinse de lucrările deja elaborate, dintre care multe cu oarecare vechime, ca și a celor care, prin valorificare artistică, să dea aripi orientărilor moderne și numeroaselor compoziții noi și valoroase.

A.F.: Stimate Maestre, vă mulțumesc și vă doresc o viață lungă și plină de realizări artistice!

Interviu de **Andra FRĂȚILĂ**

diversele stiluri și genuri muzicale moderne. Astfel, am studiat pe teren folclorul românesc și sunt familiarizat cu genurile muzicii ușoare, pop, jazz etc.

A.F.: Care ar fi, după părerea Dumneavoastră, elementele absolut necesare unui interpret, înainte de a aborda repertoriul Dumneavoastră?

N.C.: Să iubească ceea ce cântă și să se identifice în interpretare cu spiritul fiecărei poezii abordate. În ceea ce privește partitura pianului, este preferabil ca interpretul să fie conștient că e solicitat ca un om orchestră și să pună în evidență cele mai subtile conotații poetice ale textului, lucru care cere de la bun început o tehnică de un grad foarte înalt, multă sensibilitate, subtilitate și inițiativă creatoare.

A.F.: Care este compozitorul Dumneavoastră preferat și de ce?

N.C.: Compozitorii mei preferați sunt mulți și nu se compară între ei, precum nici dragostea mea pentru ei! În lied, continui să-l iubesc necondiționat pe maestrul meu Mihail Jora, dar și pe o seamă de alți compozitori. O mare bucurie îmi face apariția unei pleiade de tineri talentați, care se exprimă prin lied, cu multe realizări remarcabile.

A.F.: Care sunt lucrările cele mai de suflet pe care le-ați compus? Se leagă o poveste anume de acestea?

N.C.: Fiecare lucrare are povestea ei, uneori lungă, deloc ușor de redat. Caut să nu mă repet, așa cum nici istoriile lor nu se prea repetă. Fiecare poezie este o lume, fiecare lied are destinul lui, cu început, evoluție și împlinire, și trebuie întotdeauna să fie compus ca și când ar fi ultimul ce ți-e dat să-l realizezi. Cu alte cuvinte, se compune pe viață și pe moarte.

Nicolae Coman 80 Recital de muzică și poezie

Luni, 28 martie 2016, în Aula Palatului Cantacuzino, a avut loc *Recitalul de muzică și poezie, Nicolae Coman 80*. Prin acest Recital – Concert, repede transformat într-o sărbătoare a muzicii românești, a fost omagiat, cu prilejul împlinirii vârstei, solemne, de 80 de ani, Nicolae Coman, eminent muzician, compozitor, poet și profesor universitar.

Nicolae Coman și-a împărțit viața între muzică și poezie. Acestora li se adaugă profesorul cu har, creator a mii de teme de armonie, acompaniate de acorduri frumoase prin ele însele, și mai frumoase prin succesiunile lor; iată haikuul *Armonie*, „compus” de poetul Nicolae Coman, în anul 1994: „Ce de acorduri, / rugându-se de-un sunet / să le fie Domn!”, a se observa concizia definiției Armoniei, ca știință a acordurilor și obligativitatea celor 17 silabe ... Temele de armonie au fost scrise pentru a le exemplifica și cânta studenților săi, în cadrul cursului de Armonie (Harmonia este fiica Aphroditei, zeița frumuseții), curs pe care l-a predat vreme de cinci decenii la Universitatea Națională de Muzică București.

Studiile muzicale le-a început devreme, la 11 ani era elevul lui Mihail Jora și al Floricăi Musicescu, și le-a